

dit woord hechten, als waar zij spreekt van Zijn hand of Zijn oog.

Maar waar in de Schrift Gods wezen geest wordt genoemd, hebben we daarin ook een onderwijzing voor wat wel onder geest is te verstaan.

Het is niet zonder betekenis, dat de woorden, die de Schrift gebruikt voor geest, ook worden gebezigd ter aanduiding van het leven. Den „geest geven“ beduidt, gelijk wij zagen, zoo bij menschen als dieren, het leven laten. Hieruit zou dan volgen, dat de omschrijving van Gods wezen als geest, er ons op wijst, hoe Gods wezen leven is. Dit wordt dan ook bevestigd door de Schrift, waar b. v. David in Ps. 36 zingt: Want bij U is de fontein des levens, en op al die plaatsen, waar van den Geest als het levenwekkende, het bezielende wordt gesproken.

In de tweede plaats ligt in het feit, dat God geest wordt genoemd, de onderwijzing, dat niet het stofelijke, maar het onstoffelijke, dat wat de Schrift noemt het onzienlijke, het eerdere is. God toch is aller oorzaken Oorzaak; alle zijn, alle leven, maar ook alle beweging is uit Hem.

De dingen die men ziet, al het zinnelijk waarneembare dus of het stofelijke, is niet geworden uit zinnelijk waarneembare dingen, zegt de schrijver van den Hebreërbrief (11: 3), en juist daarmee heet naar een onzienlijke grond of oorzaak voor de zichtbare wereld. Juist omdat God geest is, heeft ook de wereld van de zienlijke, niet minder dan die der onzienlijke dingen haar bestand, haar beweging, haar werkingen uit Hem, die geest is.

En eindelijk wijst het: God is geest, ons op het bewuste, het weten van wat in zijn eigen wezen omgaat; het zelfbewustzijn, het weten van zichzelf. Dit wordt ons duidelijk geleerd in de bovengenoemde plaats, 1 Korinthe 2: 11. Daar toch wordt het weten van „hetgeen des menschen“ is toegeschreven aan den „geest des menschen“ en in overeenkomst daarmee wordt de Geest Gods genoemd: Hij, „die weet hetgeen Gods is“.

Uitgaande van het gegeven der Schrift, dat God geest is, vonden wij alzo tweeërlei. In de eerste plaats, negatief, dat geest onzienlijk is, en als zodanig staat tegenover lichaam en ook tegenover de op het lichaam aangelegde ziel. En in de tweede plaats, positief, dat met geest zich verbindt de gedachte aan leven; verder aan beweging, in den meest ruimen zin; en aan bewustzijn. In een volgend artikel hopen wij, van dit gegeven uitgaande en in verband met de gegevens der Schrift over het gebruik van het woord geest, in betrekking tot de *schepselen*, een antwoord te vinden over het wezen van den geest.

„De fundamenten worden omgestooten“.

Zekerlijk de fundamenten worden omgestooten. Wat heeft de rechtvaardige bedreven? Psalm XI: 3.

Een eenigszins groot huis, een gebouw van zekeren omvang, moet rusten op fundamenten. Die fundamenten geven aan het huis zijn vasten stand in en op den bodem, en strekken tegelijk, om de opgaande deelen van het gebouw steun te houden.

Is dit nu waar van een huis in eigenlijken zin, d. i. van een gebouw van hout en steen, het gaat evenzoo door van al hetgeen overdrachtelijk een *gebouw* pleegt genoemd te worden, en wel allereerst van het *gebouw van den Staat*.

Natuurlijk zijn de fundamenten, waarop het Staatsgebouw moet rusten, evenals de Staat zelf, niet van stofelijken, maar van geestelijken aard. Want wel verschijnt de Staat ook in uitwendige vormen en bekleeft met uitwendige macht, maar nooit is in dien uitwendigen vorm het *wezen* van den Staat gelegen.

Geheel dit uitwendige lichaam van den Staat is slechts de openbaring van de *ziel* die in dit Staatslichaam schuilt en werkt. Gebruikt men dus niet den Psalmist niet het beeld van een lichaam maar van een Staatsgebouw, dan volgt hierna, dat ook de fundamenten waarop het Staatsgebouw is opgetrokken, een geestelijk, een alleen voor de ziel en op 's menschen ziel werkend, waarneembaar karakter dragen.

Met stok en sabel kan de Overheid wel voor korten tijd de orde afdwingen, maar een Overheid, die in de conscientie van het volk geen besef aanwezig vindt, dat de van God ingestelde macht om Gods wil moet gehoorzaamd worden, kan zich op den duur niet staande houden.

In de bekende rede *Maraan* werd dit aldus uitgedrukt: „Geen gezag en geen goetvermogen kan stand houden, tenzij het zijn steun vindt in de conscientie, want mist het dien steun, dan moet het zijn kracht wel in bajonet en sabel zoeken; en immers de historie onderwijst u, hoe dit slechts zoolang duurt tot de ander een nog langer bajonet en een nog scherper sabel vindt, en het gezag ondergaat. Zoo temt men dieren, zoo bedwingt men wilden, maar zoo regert men geen volk, dat onder het geklank des Evangelies voor hogere menschelijke ontwikkeling grijpt is.“ En wat aldus voor jaren werd uitgesproken, is en blijft onveranderlijk waar. Een volk moet geestelijk, moet in eerbied voor de Majesteit des Heeren worden opgevoed, of de fundamenten, gelijk Psalm 80 het uitdrukt, „de fundamenten der aarde beginnen te wankelen“; en met die fundamenten is dan nooit iets anders bedoeld dan het *drieërlei recht*, t. w. het recht Gods, het recht van de Overheid en het recht van het volk.

Zoolang dit drieërlei recht onwankelbaar vast staat, is het Staatsleven gezond en veilig. Maar ook zoodra één van deze drie wordt losgemaakt, beginnen de scheuren in den muur van het Staatsgebouw zich te vertoonen, en is het wezen van den Staat bedreigd.

Wie bepaalt nu dit drieërlei recht, wie stelt het vast, wie beslist hoe het is en zijn moet? En op die vraag volgt in hoofdzak tweeërlei antwoord.

De belijdenis in Jezus' naam zegt: God bepaalt zijn eigen recht; op dat recht Gods rust het recht der Overheid; en in gehoorzaamheid aan God wordt door de Overheid het recht van het volk bepaald.

Maar thans gaat een geheel ander geroep op, een geroep dat beweert: Het recht begint bij het volk; het volk schept zijn eigen recht; datzelfde volk bepaalt daarna het recht van de Overheid; en een hoog ontwikkeld, niet dom gehouden volk ontkent, en betwist elk recht aan God. Met een God heeft men in het huis bouden van den Staat niets te maken.

Alzo eenerzijds het stelsel van wie God vrees, en Overheid en volk beide aan God onderwerpt. En anderzijds het stelsel van wie God, althans op staatterrein, loochent, en de Overheid maakt tot dienaresse en lasthebber van het volk.

Naar het eerste stelsel wordt alzo gebouwd op de onwankelbare grondslagen van het in God vastliggende recht, en is Overheid en volk gehouden, om, in aansluiting aan de geschiedenis, en naar verschil van tijden, plaatsen en toestanden, alle rechtsverhoudingen op dien Goddelijken grondslag van het recht tot ontwikkeling te brengen.

Naar het tweede stelsel daarentegen is er geen fundament voor het recht, ontbreekt elke vaste grondslag, en stellen Overheid en volk alle recht in den Staat vast naar eigen goed vinden. Is het nu een Staat, waarin de Overheid met het volk niet rekent, dan hangt wat recht en wat onrecht zal zijn, van niets anders af dan van het wisselvallig goedvinden van den alleenheerscher. En sterft deze, en is zijn opvolger gansch andere denkbeelden toegedaan, dan noemt deze onrecht wat duister recht heette en maakt tot recht wat duister als onrecht gold.

Is daarentegen uw volk een hoog ontwikkeld volk, zoodat ook het volk groote en zelfs overwegende invloed bij het maken van de wet is toegekend, dan gaat in dit stelsel alle vastheid van het recht teloor.

Wat recht en wat onrecht zal zijn, hangt dan uitsluitend af van wat men noemt het *rechts bewustzijn*, dat in het volk leeft.

En hoe vormt zich nu dit hoogeloofde rechtsbewustzijn?

Er staan eenige denkers, eenige schrijvers, eenige sprekers op, die een stelsel van denkbeelden bepleiten en de propaganda voor drijven. Deze menschen krijgen een aanhang achter zich. Zeg één tiende van het geheele volk. Aan dat tiende deel van het volk prenten ze hun denkbeelden in. Ze maken dat men hen napaart. En zijn ze zóóver, dan treden ze driel en stout op, om te roepen dat de door hen aan den man gebrachte denkbeelden, het rechtsbewustzijn van de *natie* vormen.

Daar is dan niets van aan. Integendeel. Negen tiende van het volk volhardt bij zijn vaste, aloude overtuiging, maar vindt geen aanleiding, om met veel rumoer daarvoor op te komen. Zoo hoort men op de markt van het leven bijna uitsluitend die kleine groep. Die kleine groep overschreeuwde heel het publieke terrein. En nu wordt in overmoed en dwangzucht de eisch gesteld, dat de Overheid het recht in den staat naar haar denkbeelden zal omzetten.

Geeft nu de Overheid hieraan toe, dan geschiedt wat de Psalmist noemt, dat „de fundamenten van het Staatsgebouw worden omgestooten“, en de toekomst van den Staat openlijk wordt bedreigd.

Dit, en niets anders, is die doodelijke theorie van het bouwen van het recht op het *rechtsbewustzijn*, in stede dat het rechtsbewustzijn in het volk, waar het 't spoor bijster werd, weer geconformeerde worde aan het objectieve in God vaststaande recht.

Dit is klaar als de dag. Ieder erkent en geeft toe, dat het rechtsbesef van het volk kan vervalscht worden; dat het rechtsbewustzijn in het volk op een dwaalspoor kan geraken.

Er is geen volk, of zijn historie toont onwederprekelijk, dat dit herhaaldelijk metterdaad het geval was.

Evenals de gezondheid van het volk door een epidemie kan worden aangetast, staat het vast dat ook het zedelijk besef verslappen kan, en geldorst, zinnelijke drift, drankzucht, geest van oproer, en wat dies meer zij, een volk zedelijk kan *vergiften*. En zoo nu ook is het voor geen tegenspraak vatbaar, dat de gezonde rechtsbegrippen in een volk door insluipen van valsche begrippen aangestoken en ernstig krank kunnen worden.

Nu is dit niets, zoolang men het recht onder menschen doet rusten op het recht Gods. Dan toch keert dat vaste recht zich aanstonds tegen deze vergiftiging van het rechtsbewustzijn, maakt het weer gezond, en redt het volk.

Maar plaatst men zich in zulk een geval op het valsche standpunt, dat thans almeer als regel wil gelden, en zegt men: Als het rechtsbewustzijn van het volk verandert, moet in conformiteit daaraan zich ook het recht van den Staat veranderen, — dan geneest men het kwaad niet, maar voedt het, dan gaat wat krank is voor normaal gelden, en wordt opzettelijk het recht zelf in zijn tegendeel omgezet en ondermijnd.

Wie God vrezen, hebben zich om Gods wil daartegen te verzetten.

Het recht Gods is heilig, en niemand die God vrees, mag het heilig recht van zijn God in den steek laten.

Te zeggen: „Ik heb God lief, want hij redt mijn ziel van het verderf“, en tegelijkertijd het recht van zijn God te laten ondermijnen bij zijn volk, is bedenkelijk egoïsme, waaraan de waarachtige liefde voor God ontbreekt. De Heere onze God is een jaloezich God, en Hij duldt het niet in zijn geloovigen, dat ze wel hun zaligheid van Hem verwachten, maar zich onderwijl de vernedering van zijn heilig recht niet aantrekken, als ging het hun niet aan.

Oprechte liefde voor God dringt en drijft deswege uit, om het niet te kunnen dulden, dat het recht Gods onder den voet wordt gebedd.

Lees de Psalmen maar, en zie hoe David met zijn getrouwen rusteloos voor het recht Gods in de bres sprong, ja, hoe geheel zijn leven hierdoor beheerscht werd.

En nu is het wel waar, dat slechts zeer enkelen geroepen zijn, om hierin handelend op te treden; maar daarom gaan de overigen nog niet vrij uit. Wie getuigen kan moet getuigen, wie spreken kan, spreken, wie schrijven kan moet schrijven. Rusteloos moet het protest in allen vorm tegen de aanranding van Gods heilig recht uitgaan. Te schuilen en al zulk protest aan anderen over te laten, is lafheid en is de eere van zijn God verloochenen.

Wie aan anderen overlaat wat hij zelf kon doen, is de trage van geest, die ter oorzake van die geestelijke traagheid aan zijn zelf verarmt.

En zelfs al is men tot zulk openlijk protest noch van talent voorzien noch geroepen, de

macht, van het woord gaat ook in de gesprekken, bij de ontmoetingen uit.

Het gesproken woord, ook het woord in het gewoon gesprek, is een reusmacht, en al druppelt zij persoonlijk slechts enkele druppelen in die bedding, uit die duizend en tienduizend maal duizend druppelen wordt een zwelende stroom, die het land doortrekt en besproeit.

Zoo was het in de dagen toen het Christendom de wereld intoog; zoo was het evenzoo in de dagen van de Hervorming, toen alle gesprek zich op de eere Gods saamtrok. Zoo was het ten deele ook in de dagen van het *Reveil*. En zóó moet het ook nu weer worden.

De reusachtige, de wonderde macht van het gesproken woord moet weer erkend worden; en in dat gesproken woord, gesproken door u en door anderen, moet heilige geestdrift zich uiten. „Gevoel, verbeelding, heldenmoed“ zong Da Costa, maakt den dichter, maar datzelfde gevoel, diezelfde verbeelding, diezelfde heldenmoed moet ook den Christen bezielen in het rusteloos en moedig getuigen voor zijn God en zijn eere.

Amsterdam, 20 Maart 1903.

Nicolaas Beets.

Na Schaeplan kwam Beets ons te ontvallen. Het diep tragische van Schaeplan's dood in de volle kracht zijn levens ontbreekt hier. Beets stierf oud en der dagen zat. Maar ook al heeft Beets een hoog leeftijds bereikt, toch staat Nederland met weemoed bij dit nieuw gedolven graf. Met Beets wordt een der langst overgebleven zonen van het *Reveil* ons ontomen; de keurmeester van Holland's taal en letterkunde uit een vroeger tijdperk; de schepper van de Camera Obscura, het fijnst gepenseelde beeld van Holland's burgerlijk leven; de man die door zijn „Stichtelijke uren“ in stille mystiek voor duizenden ten zegen is geweest.

De machtige, bezielende invloed, die van Da Costa is uitgegaan om ons volk terug te roepen tot der Vaders God en Nederland te herinneren aan het verbond gesloten met den Potentat der potentaten, wordt bij Beets niet gevonden. Da Costa trok, om Busken Huet's beelddespraak over te nemen, alle registers open van het kerkorgel en door zijn daverende hymne's tot eere van God, door zijn onovertroffen strijd- en tijdzangen, door zijn machtige historische concepties was hij de profetische zanger, die toonde tegen de afgoden zijner eeuw en Israel-Nederland opwakte uit geestelijken doodslaap. Die adelaarsvlucht kende Beets niet; zijn iersche natuur was van elken strijd afkeerig; de heldenmoed van het geloof, die profeten en martelaren maakt, ontbrak bij hem. Zijns was de stille herdersfluit, waarop het zoet geneugt van het huiselijk leven werd bezongen. Meester van de taal zoolaks weinigen, bleef toch eenvoudig zijn sieraad. Holland's degelijkheid, warsch van uitheemsche praal; Holland's huiselijkheid met zijn afkeer van rumoer en strijdsgewoel; Holland's liefde voor het Oranjehuis en vastkleven aan de oude tradities, vonden in Beets, hetzij hij als zanger of als schrijver optrad, hun welsprekendste tolk. Was Da Costa de geestelijke zoon van de Geuzenzangen en de psalmen van Datheen, Beets trekt de lijn door van Cats.

Dat het militante Calvinisme in Beets geen vriend vond, behoeft niet herinnerd te worden. Het scherpe „demonisch“, waarmede Groen's streven werd veroordeeld is evenmin vergeten als de klacht over het „drijven van Zeruja's zonen“. De vrede-lievendheid der iersche theologie openbaart zich gewoonlijk meer naar links dan naar rechts.

Maar dit behoeft ons Gereformeerden niet te verhinderen de hoogte verdienen van Beets met warme hulde te gedenken. De verguizing, waaraan een jonger geslacht van letterkundigen zich tegenover Beets heeft schuldig gemaakt, tevel afkeer. Al was Beets geen dichter van den eersten rang en al zal niemand hem onder de genieën tellen, Beets heeft Holland's taal gezuiverd, heeft proza geschreven, dat klassiek blijven zal, heeft den nationalen zin aangewakkerd en daardoor jegens het vaderland zich verdienstelijk gemaakt. Bene meritis de patria mag ook op zijn grafzerk worden gebeiteld.

En ook de Kerk des Heeren in Nederland is hem dank schuldig. Dat men aan Beets het professoraat in de Theologie aan Utrecht's Hoogeschool opdroeg, was niet juist gezien. Niet de Theologie, maar de Literarische faculteit had hem een kathedraal moeten aanbieden. Maar al was hij meer letterkundige dan theoloog, hij behoort toch tot de edelste zonen van het *Reveil*; onder onze aristocratie wist hij vromer zin te doen ontwaken; en voor heel ons volk is hij langen tijd door zijn „Stichtelijke uren“ tot een geestelijk leidsman geweest.

Dagen van spanning.

De bange dagen, die ons vaderland dooreefde, hebben op ontzettende wijze tot openbaring gebracht, wat reeds lang in stilte woelde en giste.

Het was een publiek geheim, dat de moderne staatschool steeds meer een kweekplaats werd voor het socialisme onder de volksklasse. En niet alleen aan de lagere school, maar ook aan onze Staatsuniversiteiten drong het gif van het socialisme steeds verder voort. Op de machtige oecoonomische en sociale vragen, die aan de orde van den dag zijn, heeft het liberalisme geen antwoord. Het socialisme beschikt over een reeks van de knapste denkers, die in een wel ineengezeten en goed sluitend stelsel een panacee voor allen maatschappelijke nood meenen gevonden te hebben. Tegenwoordig tegen de zuigkracht van dit socialistische stelsel in een eigen religieuze overtuiging bezat men niet. Aanvankelijk koketteerde men met een stelsel, dat juist

door zijn roode kleur de aantrekkingskracht van het gevaarlijke bezat. Straks kwamen onder de bekoering van de liefde voor het volk, het dwepen met het proletariaat, het opkomen voor den verdrukten arbeidersstand, waarvan het socialisme zich het privilege toekent. Daarbij kwam, dat het socialisme ten onzent, uit zijn anarchistische periode, scheen te zijn overgegaan in die der politieke actie en parlementaire ontwikkeling. Moderne predikanten traden als woordvoerders voor het socialistische ideaal op. De nieuwe letterkunde verheerlijkte het in haar zangen. Aan onze Universiteiten werd door privaatoctanten in het sociale onderwijs gegeven. De eerste zoo onstuimige socialistische stroom scheen in zijn nieuwe fase gekanaliseerd te zijn geworden. Het wilde beest was getemd. Zoo raakte men allengs met het socialisme verzoend. Het was wel wat rooier dan radicaal, maar het kon dan toch als familielid in den kring wel worden opgenomen. Vooral de vooruitstrevende jeugd voelde zich door het socialisme aangetrokken. Socialistische dagbladen en tijdschriften werden met graagte gelezen. Men zegt, dat aan Amsterdam's stedelijke Universiteit het grootste deel der studeerende jongelingschap meer dan een platonische belangstelling voor het socialisme gevoelt. En hoe machtig de invloed van de socialistische leiders op de organisatie onzer werklieden werd, bleek dezer dagen maar al te droef. De zoogenaamde neutrale vakverenigingen, bleken verkapte socialistische kweekscholen te zijn. Socialisten traden daar bij voorkeur als sprekers op en de socialistische liederen werden er het liefst gezongen.

Het was de catastrofe van einde Januari, die plotseling de oogen voor het gevaar geopend heeft. De tijger had lang zijn klauwen ingehouden, maar waagde nu plotseling in den overmoed van krachtsbewustzijn een sprong. Om luttele oorzaak werd Amsterdam van het wereldverkeer afgesloten, en heel het land bedreigd met staking van wat een levensvoorwaarde voor handel en nijverheid is. Voortaan zou de arbeiderspartij de lakens uitdeelen. Haar wil zou wet zijn voor het volk. En zelfs de hooge Regeering werd gedreigd, wanneer zij het waagde, wettelijke maatregelen tegen dezen geest van revolutie te nemen. De anarchie scheen haar triomf te vieren, en menigen vroeg zich in stilte af, of de bloedige revolutie, zoo lang voorspeld, thans reeds gekomen was, en ons goede Nederland het droeve voorbeeld geven zou van een socialistische omwenteling.

Dat gevaar is door Gods goedheid afgewend. De krachtige houding der Regeering, het oproepen der militaire macht, en niet het minst het beslist partij kiezen van de Christelijke arbeiderspartij tegen de socialistische beweging stuitte het kwaad voor dit oogblik. Amsterdam's gemeentewerkliden lieten hun ultimatum weten. De werkstaking bij het indienen der wettelijke maatregelen dreigde, bleef uit. De donkere wolke dreef voorbij.

Maar men zou toch al zeer weinig met de teekenen der tijden vertrouwd moeten zijn, om niet te voelen, dat de lucht nog niet is opgeklaard. Wat straks geschied zal, wanneer de ingediende wetten door de Kamer worden behandeld en goedgekeurd, weet niemand. De liberale partij in de Kamer en in de groote pers speelt hoog spel. Steunende op de volksbeweging, wil zij den aanval wagen op het Regeeringskasteel, en beproeven het Christelijk ministerie te doen vallen. Het landsbelang moet wijken voor het partijbelang. En het is zeer de vraag, of deze steun der liberale partij, niet straks de oorzaak zal blijken, dat de nauw bedwongen geest van opstand opnieuw alle banden verscheurt en het wettig gezag met den ondergang bedreigt.

Voor ons Christenvolk mag het een troost wezen, dat in deze dagen van spanning de Regeering pal staat voor het gezag, de belijdenis van de Christelijke waarheid hoog houdt en tegenover de *Revolutie* het *Evangelie* plaatst. Het is een genade onzes Gods, dat in deze stormen een Christelijk ministerie het roer van staat omklemd houdt, en met vaste hand den gang van het schip bepaalt.

Maar des te meer klemde de drang om in het gebed de Regeering te gedenken voor den troon van God. De synodale commissie der Hervormde kerk drong hierop, zij het ook in zeer vage termen, bij alle predikanten der Hervormde kerk aan. En ook in onze Gereformeerde kerken werd op meer dan een plaats reeds een ure des gebeds gehouden, om licht en kracht van God af te bidden voor hen, die in hoogheid gezeten zijn.

Ook de prediking des Woords strekte er toe, om klaar en helder het volk te onderwijzen in de ordinantien des Heeren. Tegenover de machtige verleiding, die van het socialisme uitgaat, moet ons Christenwerkvolk gewapend worden. Niet door uit de hoogte elke arbeidersbeweging en alle bemoeiing met sociale quaesties als in strijd met der Christenen roeping af te keuren. Niet door een politiephobie te prediken, die Anabaptistisch maar niet Gereformeerd is. Maar door den geest der revolutie het masker af te rukken; door de onheilige beginselen, waarvan het socialisme uitgaat, bloot te leggen, en door tegenover den klassenstrijd, dien het socialisme predikt, te stellen het gebod der liefde.

Dat is de roeping van Christus' kerk in onze dagen. En alleen indien zij die roeping vervult, kan zij het zout en het licht der wereld zijn.

Roomsche polemiek.

Aan ons verzoek om aan te geven in welk opzicht door ons de beschouwing van Augustinus en de Roomse kerk over het huwelijk en de onthouding onjuist was weergegeven, heeft aan de heer Maaier voldaan

door het volgende schrijven, dat wegens plaatsgebrek een vorig maal moest blijven overstaan:

Gederde Redactie,

In uw nummer van Zondag vraagt u mij nadere verklaring, waarom ik hetgeen u schreef aangaande Augustinus en het gevoelen der Roomse Kerk, „onjuist“ noemde. Mag ik zoo vrij zijn, u deze verklaring in dit ingezonden schrijven te geven? De rest van uw artikel hoop ik, zoo de omstandigheden het mij veroorloven, elders te beantwoorden. De onjuiste voorstelling van Augustinus gevoelen alsook van het gevoelen der Roomse Kerk geldt het huwelijk. U schreef: „De geslachtsdrift blijft bij Augustinus zelfs in het huwelijk een kwaad. Terwille van het goede doet men het kwaad geduld worden“ en een weinig verder: „Eerst ten gevolge van de zonde is in den mensch de zinnelijke lust opgekomen en daarom is deze lust zelfs in het huwelijk een kwaad“. Dit gevoelen wordt van Gereformeerde zijde niet alleen aan St. Augustinus, maar aan de geheele Katholieke Kerk toegeschreven. Men meent vrij algemeen, dat wij het huwelijk als iets onheiligs beschouwen, als iets dat eigenlijk niet zijn moest. Nochtans is deze voorstelling onjuist. Dit leert Augustinus, dit leert ook de Katholieke Kerk niet. De H. Augustinus en ook in het algemeen de Katholieke godgeleerden, zeggen niet, dat de *geslachtsdrift* een kwaad is, evenmin dat de *zinnelijke lust* een kwaad is, maar dat de ongeregelde begeerlijkheid, de ongeregelde zinnelijke lust een kwaad (ofschoon op zich zelf geen zonde) is. Die kwade begeerlijkheid, zich onder anderen uitend in de *libido*, den *zinnelijken lust*, is niet de *geslachtsdrift*, maar is in de *geslachtsdrift*, is een defect van de *geslachtsdrift*. Rechter is zij niet in de *geslachtsdrift* *alibi*, maar in het geheele lager begeertervermogen, ofschoon zij zich in de *geslachtsdrift* het sterkste uitsprekt.

Had Adam niet gezondigd, dan zou de *geslachtsdrift* er even goed geweest zijn. Zij was er reeds vóór de zonde. Ook de *zinnelijke lust* zou in het huwelijk geweest zijn, ze zou, gelijk St. Thomas Aquinas op goede gronden leert, zelfs groter genot hebben gegeven dan in den zondigen staat. Maar de *concupiscentia*, het *ongeregelde* is de *geslachtsdrift*; de *libido*, het *ongeregelde* in den zinnelijken lust, zouden er niet geweest zijn. Dit ongeregelde bestaat volgens Augustinus en de Katholieke godgeleerden daarin, dat de *geslachtsdrift* tengevolge der erfzonde los geworden is van de heerschappij der rede. — Het vleesch kan nu begeren en begeert ook vaak tegen den geest — alsmede dat de *zinnelijke lust*, ook dan, wanneer hij op geoorloofde wijze wordt ingewilligd in het huwelijk, de rede als het ware overmeesterd en kluistert. Ofschoon nu dit laatste, evenals het eerste, op zich zelf geen zonde is, en door een der drie doeleinden van het huwelijk geheel kan „gecoördineerd“ worden, gelijk men het uitdrukt, toch blijft het iets onreins, iets onpasseeds, kortom een smet die zelfs het heiligste huwelijk aantast. De H. Schrift er evenzoo over oordeelt, kan men opmaken, o. a. uit 1 Samuel XXI, 4 en 5. Het strookt ook geheel met de algemeene opvatting der menschen. Want waarom zou men zich over den *geslachtsomgang* schamen en daarvoor steeds de eenzaamheid zoeken, als men in die hoogste edele functie der menschelijke natuur thans, ten gevolge der erfzonde, niet tevens iets deprimerends vond? In den staat van onschuld zou het dan ook volgens de Roomse theologen (met Augustinus aan het hoofd geheel anders zijn geweest. De *geslachtsdrift* zou volkomen aan de rede gehoorzaamd hebben. Het genot bij de veranining zou, *absoluut* genomen groter zijn geweest dan nu, maar *relatief*, d. i. in verhouding tot de rede, veel minder. De rede zou door het genot niet bedweld en als vermeesterd zijn geworden, maar te midden daarvan even krachtig zijn gebleven in hare werking en het volkomen hebben beheerscht. Om het ongeregelde in een zinnelijke lust, waardoor deze thans, ook bij het wettig gebruik des huwelijks, de rede als het ware kluistert en overmeesterd, stelt de Katholieke Kerk het huwelijk in den tegenwoordigen staat *per se* beneden de onthouding en de maagdelijkheid. Maar, ofschoon zij de smet die het huwelijk ten gevolge der erfzonde aankleeft, iets onheilige acht, daarom acht zij het huwelijk zelf niet iets onheilige. Ook voor haar is het huwelijk het symbool der vereniging tusschen Christus en zijn Kerk, ook voor haar is het huwelijk een door God gewilde, staat en vervullen de gehuwden een heilige roeping. Verre dan ook van ons de bewering, dat wie in het huwelijk treedt, daardoor alleen reeds toont, een mensch te zijn van zinnelijke neiging. Verre van ons de bewering, dat alleen zij die in onthouding leven, tot de heiligheden kunnen komen. Niet in de maagdelijkheid of onthouding bestaat de heiligheden, maar in het volbrengen van Gods wil. De maagdelijkheid is een middel ter heiligheden, zij neemt gelijk Paulus zegt (1. Cor. VII: 35) een hinderpal uit den weg, maar zij is de heiligheden zelve niet. Zij, die, ondanks de belenning des huwelijks, een Gode wegvallig en heilig leven leiden, zullen in den jongsten dag wellicht velen, die in maagdelijkheid en onthouding hebben geleefd, ter beschaming strekken.

Hopend U hiernaede genoegzaam rekenschap te hebben gegeven van mijn beschuldiging en tevens het Roomse standpunt eenigszins te hebben toegelicht, verblijf ik, onder dankzegging voor de plaatsing van dit schrijven,

Hoogachtend,

Amst., 3 Mrt. 1903. Uw Dw. Dr. F. A. MAAIER.

Wij willen niet ontveinen, dat de opneming van dit schrijven slechts ongaarne is geschied. In een weekblad als de *Herant*, dat voor de gezinnen bestemd is, behoort al wat het geslachtsleven betreft met groote voorzichtigheid te worden besproken. En de heer Maaier daalt af, die door ons in de artikelen over de kleding met opzet onschuldig waren gelaten, omdat het „naakte“ hier, en terecht, aanstoot zou geven.

Juist dat laatste maakt het ons uiterst moeilijk om dieper op deze polemiek in te gaan. Bovendien is dit ook niet noodig, want de heer Maaier bestrijdt wel wat andere Protestantische schrijvers hebben geleerd, maar niet wat door ons was gezegd. Uitdrukkelijk was door ons gezegd:

„dat volgens Augustinus en de Roomse kerk ook zonder zondeval het huwelijk ten doel zou hebben gehad kinderen te krijgen en Adam en Eva dus met elkander geëlf zouden hebben als „man en vrouw“. Precies hetzelfde dus als wat de heer Maaier hier aanvoert;

2. dat leven tuss ring is sexualis, d onstond. woord dr duiden was Maar het hierbij in Ten sl Dr. Schw logen, he weergef gen van l het huwe „echtelijk door den kwaad (het gees goed guten Ge lijke lust genoemd. Het ver ons raakt de termino te zetten

De Lo moerde tuss

De voor de korte t van 1620 kerkrecht meerde v vergissing, litica Eccl gebied ver autoriteit. tius wil getoond, d deeringsoo gelt.

Een der zich natu kalmen, o feiten, d abnormal is, wordt daarente zoolaks dit Nationale achtergron nend, dat E roept op f periode on nog bij voo Classes van dat deze f strijd zijn Gereform zelfde feite zijn voorop wel vanzel telkens me Zoo zegt i dat de af Provinciale aan het oo dit althans bekend ge verder wor classis „ge advies van juiste opm viezen der den, er ge Dit ene v niet moeil te toonen, zichzelf te zijn voorst die bij ee is. Telken voor zichz men. Nu van zijn vo de meest a zijn voora macht de sterk en kunstig op Het du nagaat wa trent het b band. Vo de verschi classiecl vinciale en kerk. Dat strijd is t onzer vade naam „clari ring, bijeer volheid d van een spreken. M ken van e vergadering litteratur niet één b brengen. R „De leertu is onhisto gen en in e wordt ste in het me lossen van classiecl, i kerk is e gereformee komen. Dr een noot kerk op h een kerk heeft, dese (d. w. z. d meen geld meerden) beroep op deelden V Wel het